

PRILOZI ZA ORIJENTALNU FILOLOGIJU 60/2010, ORIJENTALNI
INSTITUT U SARAJEVU, Sarajevo 2011, str. 536.

Govoriti o šest godina postojanja i rada jedne naučne ustanove u nekim drugim okolnostima i vremenima bilo bi sasvim uobičajeno. No, u vremenu u kojem živimo to ima posebnu težinu i značaj. Šezdeset godina časopisa u Bosni i Hercegovini, danas je rijetkost i gotovo izuzetak. Izlazak jubilarnog broja *Priloga za orijentalnu filologiju* stoga doživljavamo kao istinski jubilej, uspjeh koji ima posebnu znanstvenu i kulturološku težinu. To je trijumf nad onim što su snage destrukcije činile da se unište sve pretpostavke iz kojih je časopis nastajao. Ne zaslužuju bolju ocjenu ni snage koje nisu u stanju prepoznati prioritete u znanosti ili kulturi pa danas dolazi u pitanje finansiranje, prema tome i opstanak jednog Zemaljskog muzeja ili *Glasnika Zemaljskog muzeja*, ustanove i časopisa iz kojih su izrastale mnoge druge današnje znanstvene i kulturne ustanove i časopisi. Zemaljski muzej iznjedrio je Orijentalni institut, a možemo s pravom kazati da je i *Glasnik Zemaljskog muzeja* iznjedrio POF. Na svu sreću, POF se još uvijek uspješno nosi sa svim onim što danas stoji na putu mnogim časopisima ove vrste, izlazi redovno usprkos nepovoljnom ambijentu za znanost. U ovom kontekstu želimo skrenuti pažnju na dvije važne činjenice. POF je bio časopis koji se u bivšoj državi (SFRJ) (su)finansirao sa saveznog nivoa, dakle, od Saveza SIZ-ova nauke Jugoslavije. Prije agresije na Bosnu i Hercegovinu (1992), POF se ubrajao među trideset referalnih časopisa u oblasti društvenih nauka koji su tada objavljivani u svijetu. Danas je on referiran u međunarodnim bazama podataka: EBSCOHOST i CEEOL.

Ovaj jubilarni broj POF-a nastao je kao rezultat izlaganja sa naučnog skupa upriličenog u povodu 60 godina postojanja i rada Orijentalnog instituta, pod nazivom „*Kulturno-historijski tokovi u Bosni 15.-19. stoljeća*“, održanog u Sarajevu 1. i 2. novembra 2010. godine. Prvi utisak koji se nameće pri susretu s ovim brojem jeste njegova voluminoznost. Po svome volumenu spada među najobimnije od šezdeset izdatih brojeva. S tim u vezi želimo istaći da je svojim radovima ili priložima u ovom broju saradivalo 27 autora. Ovdje ne ubrajamo saradnike koji su pisali prikaze izdanja u oblastima kojima se bavi i sam POF. Drugo, ovaj broj je okupio značajan broj saradnika izvan Bosne i Hercegovine: iz Zagreba, Beograda, Ankare, Istanbula, Ohaja. I svakako, ovaj broj istovremeno najava je dolaska nove generacije saradnika koji će u perspektivi preuzimati odgovornost za dalju budućnost časopisa.

Kao prepoznatljiv i u svijetu znanosti cijenjen časopis, POF je u koncepcijskom smislu ostao vjeran svojoj tradiciji i orijentaciji, koju čini dobro

poznata i uobičajena struktura: filologija (65-209), historija i diplomatika (221-409), kulturna historija (409-479) te ocjene i prikazi (479-536). Kako je riječ o jubileju, na prvo mjesto ovoga broja dolaze prigodna izlaganja sadržana u posebnom bloku: Orijentalni institut – povodom 60 godina (9-47). Ovaj dio predstavlja svojevrsnu skicu proteklog vremena, od osnutka do danas, kako u historijskom, organizaciono-strukturalnom, tako produktivnom smislu. Jednostavno, to predstavlja i sažetak najznačajnijih rezultata rada ove ustanove. Ovdje ćemo spomenuti autore i radove sadržane u ovom bloku. To su: Behija Zlatar, *Šezdeset godina postojanja i rada Orijentalnog instituta* (9-20); Lejla Gazić, *Značaj izdanja Orijentalnog instituta u izučavanju naše kulturne baštine* (21-28); Sabaheta Gačanin, *Značaj izučavanja baštine na perzijskom jeziku u Orijentalnom institutu* (29-34); Elma Korić, *Značaj edicije Monumenta Turcica Historiam Slavorum Meridionalium Illustrantia za izučavanje historije Bosne i Hercegovine u osmanskome periodu* (37-45). Jedan od priloga u tom bloku posvećen je velikanu bosanske historiografije i osmanistike, Hazimu Šabanoviću, koji je radio u Orijentalnom institutu i dao neprocjenjiv doprinos, ne samo u radu Instituta nego i u historiji osmanskog perioda Bosne i južnoslavenskih prostora općenito. (Enes Pelidija, *Osvrt na ličnost i djelo dr. Hazima Šabanovića*, 47-64).

Kako nije moguće ukazati pojedinačno na sve radove niti autore, ograničit ćemo se tek na neka uopćena zapažanja o pojedinim tematskim cjelinama u časopisu. Oblast filologije u ovom jubilarnom broju sadrži devet radova, koji na neki način predstavljaju paradigmu povijesnog bosanskog mozaika u sferi književnosti. U ovom tematskom bloku razmatraju se književne, poetske, sufijske, filozofske vrijednosti djela na arapskom, turskom i perzijskom jeziku, pisanih od strane bošnjačkih autora. Premda su dominantne teme ili djela pisana na nekom od spomenutih jezika, ovdje je nužno skrenuti pažnju i na utjecaj tih jezika i književnosti na jezički izraz u Bosni, što se također razmatra u jednom od radova. U pojedinim dionicama otvaraju se neka vrlo zanimljiva pitanja iz sfere književno-historijskih problema, poput razloga izostanka renesansne književnosti u Bosni 15-18. stoljeća. Koliko sama rasprava o tome predstavlja zanimljivost, toliko i odgovor na postavljeno pitanje da renesanse evropskog tipa nije bilo zbog toga što „niti jedna konfesionalna zajednica u Bosni, zbog odbrane vlastitih duhovnih motrišta, naprosto nije bila zainteresirana za renesansnu književnost evropskoga tipa“. (A. Kadrić, *Osvrt na razvoj duhovnog života u Bosni pod utjecajem osmanske vladavine: o izostanku renesansne književnosti evropskog tipa (od osvajanja 1463. do 18. stoljeća, 143)*). Ovo će vjerojatno biti predmetom daljih teorijskih sučeljanja, preispitivanja i pokušaja drugačijih interpretacija.

I u oblasti historije ovaj broj POF-a donosi radove čiji tematski spektar pokriva mnoga pitanja u vremenskom razdoblju od početka 16. do sredine

19. stoljeća. Ta se tematska razmatranja kreću od pitanja duhovnosti, odnosno prihvatanja islama, preko političkih, ekonomskih ili pravnih pitanja, do aktivnosti evropskih diplomata u Bosni na štetu Bosne, te djelovanja franjevacu u odnosu na lokalnu i centralnu vlast ili pak bosanske uleme s kraja 19. i početka 20. stoljeća u svjetlu osmanskih arhivskih izvora. Svaki rad predstavlja značajan doprinos nekom od tih pitanja ali ukazuje i na nove mogućnosti izučavanja i pristupa istim. Neki od njih zapravo predstavljaju tek početak i putokaz kojim putem treba ići dalje u pokušajima da se povijesna stvarnost percipira što je moguće realnije. Tim se radovima pokazuje koliko znači slijediti prave tragove u nekim povijesnim pitanjima. U tom smislu posebno značajnim iskorakom smatramo oslonac i na drugi ugao promatranja što doprinosi cjelovitijem razumijevanju nekih povijesnih pitanja, pojava ili procesa.

Iz područja kulturne historije ovaj broj sadrži radove pet autora. Reklo bi se da oni iz sfere onoga što pripada visokoj politici međunarodnog ili unutardržavnog karaktera sele u jednu drugu krajnost, domen društvene svakodnevice, života pojedinaca ili grupa, čiji status vrlo često određuju upravo naprijed spomenute „visoke politike“ ili okolnosti. Ovi radovi pokazuju kako se obični čovjek snalazi u vrtlogu svakojakih povijesnih previranja, političkih, ekonomskih ili bilo kojih drugih. Iz tih radova saznajemo kako je mnogo više onoga što je ljude spajalo negoli razdvajalo, da su oni dio iste društvene zajednice bez obzira na različitosti. Te se pojedinosti najlakše razaznaju na primjerima svakodnevnog života, ali i promišljanja ljudi toga vremena po kojima se „očekuje od ljudi da brinu o društvenoj zajednici kojoj pripadaju i isto tako, od društvene zajednice da brine o svojim pripadnicima“. Na primjeru koji Kerima Filan nudi u radu psovećenom Mula Mustafi Bašeskiji, pokazuje se njegov odnos prema nemuslimanskom stanovništvu. Baš kao što nam se nudi ovaj pogled „iznutra“, u ovom broju imamo i jedan pogled na Bosnu „izvana“, s druge strane granice, pogled Imbre Ignjatijevića Tkalca (1824-1912). Ovaj rad ukazuje na odnose stanovnika na osmansko-habsburškoj granici u prvoj polovici 19. stoljeća u području Bihaća. Koliko god Tkalčevi utisci o boravku u domu Mehmed-bega Biščevića bili prožeti subjektivnošću i pretjeranošću, kako ističe autorica Tatjana Pajić-Vukić, oni o prekograničnim odnosima govore mnogo više od onoga što se razumijeva iz klišeiziranih službenih izvora koji vrlo često nameću sliku o permanentnim problemima, sukobima ili sporovima na granici i sl. Bez obzira na to što pomanjkanje izvora ili pak reduciranost njihovog sadržaja samo na neke slučajeve vrlo često predstavlja veliko ograničenje za cjelovitije sagledavanje nekih pitanja, i ono čime se raspolaže je dovoljno da ukaže ne samo na čestu prisutnost nego kvantitativnu i kvalitativnu vrijednost knjige u domovima pripadnika različitih društvenih grupa u Sarajevu. Pojedine dokumentirane privatne zbir-

ke prelazile su dvije stotine djela, što je za drugu polovinu 18. stoljeća iznad očekivanja, posebno ako se to promatra sa stanovišta novčane vrijednosti pojedinih djela i rukopisa. Ovi radovi, dakle, pokazuju drugu dimenziju povijesti, koja najčešće ostaje u sjeni hronologije ratova, različitih sučeljavanja, krupnih državnih ili međudržavnih interesa, diplomatskih aktivnosti i sl.

Ovo je samo kraća skica kojom smo željeli ukazati na izlazak ovog broja časopisa i našoj naučnoj javnosti skrenuti pozornost na taj uspjeh i jubilej. Kao i svi prethodni, i ovaj broj poklanja nam mnoge zanimljivosti u kojima će uživati struka kojoj su radovi namijenjeni ali i brojni drugi čitatelji. Časopisu i čuvarima tradicije časopisa poželimo još mnogo uspjeha i jubileja.

Aladin Husić